

เอกสารประกอบการสอน สัปดาห์ที่ 13 - 15

รายวิชาพลศึกษาและนันทนาการ (129-101)

เรื่อง นันทนาการเพื่อสุขภาพ

ความหมาย ปรัชญาและความสำคัญของนันทนาการ

คำว่า “Recreation” เป็นคำที่มาจากภาษาลาตินว่า “Recreatio” หมายความว่า การสร้างใหม่หรือการทำให้เกิดขึ้นใหม่ หรือทำให้สดชื่นขึ้นใหม่

นันทนาการ คือประสบการณ์หรือการกระทำกิจกรรมใด ๆ ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้เลือกสรรเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับใดๆ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม การกระทำกิจกรรมนั้นจะต้องกระทำในเวลาว่างจากงานประจำ หรือภารกิจประจำอื่น ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทนรางวัล ใด ๆ นอกจากความสนุกสนาน ความพึงพอใจ ความสุขใจที่ได้รับโดยตรงเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างการเล่น เวลาว่าง กับนันทนาการ

การเล่น (Play) หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ที่ให้ความสนุกสนาน ดำเนินไปเพื่อประโยชน์ในตัวเองหรือเพื่อความพึงพอใจ ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่นอกเหนือไปกว่านั้น

เวลาว่าง (Leisure) หมายถึง ขบวนการที่รู้สึกนึกได้ที่ต้องดำเนินต่อไป คำนิยามของเวลาว่างดั้งเดิมได้เพ่งเล็งว่า เป็นช่วงกำหนดของเวลา ซึ่งแตกต่างไปจากเวลาที่ใช้ทำงานหรือเตรียมงาน

เวลาว่างแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. เวลาว่างที่สมัครใจ (True leisure) เป็นเวลาว่างที่ไม่ได้มาจากการถูกบังคับ เป็นเวลาที่มาจากความสมัครใจและยินยอมโดยตนเอง
2. เวลาว่างที่ไม่สมัครใจ (Enforced leisure) เป็นเวลาว่างโดยที่บุคคลไม่อยากจะมิ แต่จำเป็นต้องมี เช่น เวลาว่างในขณะที่เจ็บป่วย เวลาว่างจากการต้องออกจากงาน

ประโยชน์ของนันทนาการ

1. ช่วยให้คนมีความสุขสนุกสนาน ช่วยให้คนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
2. ช่วยให้มีความสุขจิตใจดี แจ่มใส ปราศจากกังวลใด ๆ ปัญหาโรคจิตก็หมดไป
3. ช่วยป้องกันอาชญากรรมและความประพฤติเกเรของเด็กได้
4. ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดี ประชาชนที่รู้จักบำรุงรักษาสุขภาพ ใช้เวลาว่างในทางที่ถูกไม่ สร้างความเดือดร้อนแก่สังคม ไม่เห็นแก่ตัว มีน้ำใจอาสาสมัครช่วยเหลือสังคม
5. เพื่อบำรุงขวัญแก่ทหารและตำรวจหรือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามชายแดน
6. ช่วยในการพัฒนาพักผ่อนร่างกาย กิจกรรมนันทนาการมีส่วนช่วยให้คนไข้หายเร็วยิ่งขึ้น
7. ช่วยให้สมาชิกในหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนสามัคคีกันมากขึ้น เพราะกิจกรรมทางนันทนาการสร้างให้เกิดสังคมที่ดี

8. ช่วยให้ผู้รู้จักรักษาทรัพยากรตามธรรมชาติ สร้างสวนสาธารณะและวนอุทยานให้มีเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นกิจกรรมนันทนาการชนิดหนึ่ง และต้องคอยควบคุมดูแลให้ดี

ขอบข่ายของกิจกรรมนันทนาการ

กิจกรรมนันทนาการ (Recreation activities) ครอบคลุมอยู่ในขอบข่ายกิจกรรมเหล่านี้ คือ

1. **ศิลปหัตถกรรม (Arts and Crafts)** เป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมต้องใช้มือกระทำ เช่นการฝีมือ การปั้น การประดิษฐ์เครื่องใช้ต่าง ๆ การนำวัสดุเหลือใช้มาทำให้เป็นประโยชน์ และคหกรรม

2. **กิจกรรมทางพลศึกษา เกมส์ กีฬา กรีฑา (Games, Sports and Athletics)** กิจกรรมพลศึกษา เป็นเป็นกิจกรรมหลักในกิจกรรมนันทนาการ เกมกีฬาทุกชนิดจะเป็นประเภทเดี่ยว คู่หรือทีมทั้งในร่มและกลางแจ้งรวมทั้งกีฬาทางน้ำ

3. **งานอดิเรก (Hobbies)** คนส่วนมากเข้าใจว่างานอดิเรก คือ กิจกรรมนันทนาการ แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น สมมติว่ากิจกรรมนันทนาการมีอยู่ 11 ส่วน งานอดิเรกเป็น 1 ส่วนใน 11 ส่วนเท่านั้น งานอดิเรกเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาว่างเช่นกัน เช่น ทำสวนครัว เก็บสะสมแสตมป์ เป็นต้น

4. **ดนตรี และการร้องเพลง (Music and Singing)** กิจกรรมดนตรีทุกชนิดที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้เล่นและผู้ฟัง

5. **การฟ้อนรำ การเต้นรำ และกิจกรรมเข้าจังหวะ (Dance)** กิจกรรมทั้งหลายที่เคลื่อนไหวด้วยเสียง ดนตรี ใช้ดนตรีเป็นจังหวะ การเต้นรำพื้นบ้านแบบต่าง ๆ ทั้งของไทยและนานาชาติ

6. **ละคร ภาพยนตร์ การแสดง (Drama)** ทั้งของไทยและสากล การแสดงต่าง ๆ ที่ให้ความเพลิดเพลินสนุกสนานแก่ผู้ดูและผู้ชม

7. **กิจกรรมนันทนาการภายนอกเมือง (Outdoor Recreation)** กิจกรรมนันทนาการที่ใช้ธรรมชาติ ป่าไม้ น้ำตก หาดทรายชายทะเลเป็นองค์ประกอบในการประกอบกิจกรรม

8. **วรรณกรรม การอ่าน เขียนพูด (Reading, Writing and Speaking)** กิจกรรมต่างๆ ในทางวรรณกรรม

9. **กิจกรรมทางสังคม (Social Activities)** เป็นกิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ทางสังคม

10. **กิจกรรมพิเศษ (Special Events)** เป็นกิจกรรมหรือโปรแกรมใด ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อ ประโยชน์ด้านนันทนาการของประชาชน หรือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกิจกรรมทางศาสนา การฉลองและงานพิธีต่าง ๆ

11. **การบริการอาสาสมัคร (Voluntary Services)** เป็นการบริการต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจเพื่อช่วยเหลือชุมชน สมาคมกลุ่มชนหรือสังคม

การเป็นผู้นำเกม

เกม (Game) เป็นกิจกรรมการเล่นอย่างหนึ่งที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เกิดความสุขสนุกสนาน ฟังพอใจและเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนได้ออกกำลังกายอีกด้วย

เกมแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะผลที่เกิดขึ้นจากการเล่น คือ

1. เกม ที่เกี่ยวกับทางด้านร่างกาย

เป็นการที่ตัดสินผลการเล่นด้วยความสามารถทางทักษะทางร่างกายของผู้เล่น แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- เกม ที่เกี่ยวกับทักษะของร่างกายล้วน ๆ
- เกม ที่เกี่ยวกับทักษะของร่างกายและกลวิธี
- เกม ที่เกี่ยวกับทักษะของร่างกายและโชค
- เกม ที่เกี่ยวกับทักษะของร่างกายกลวิธี และโชคประกอบกัน

2. เกม เกี่ยวกับกลวิธี

เป็นเกมที่ต้องใช้กลวิธีส่วนในการเล่น เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- เกม ที่เกี่ยวกับกลวิธีล้วน ๆ
- เกม ที่เกี่ยวกับกลวิธีและโชค

3. เกม ที่เกี่ยวกับโชคแต่เพียงอย่างเดียว

ลักษณะของเกม

1. เป็นกิจกรรมทางพลศึกษาและนันทนาการ ที่มุ่งให้ผู้เล่นเกิดความสุขสนุกสนานและพอใจ
2. กติกาการเล่น ไม่ยุ่งยากซับซ้อน
3. ผู้เข้าร่วมจะเป็นเพศหรือวัยใดก็ได้ จำนวนของผู้เล่นเข้าร่วมก็ไม่จำกัด
4. เวลาการเล่นใช้ไม่มากนัก
5. อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเล่น ง่ายราคาไม่แพง
6. เป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องอาศัยทักษะการเล่นที่ยาก แต่มุ่งส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหวเบื้องต้น
7. มีคุณค่าในการเสริมสร้างลักษณะการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี

จุดมุ่งหมายในการเล่นเกม

1. เพื่อสร้างความสนุกสนาน ความพอใจให้กับผู้ร่วมเล่นทุกคน
2. เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย และพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. เพื่อเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ความเครียดทางด้านอารมณ์และจิตใจ
4. เพื่อส่งเสริมการมีสัมพันธภาพอันดีในระหว่างผู้ร่วมเล่นด้วย
5. เพื่อให้มีทัศนคติที่ดีต่อการออกกำลังกาย

ผู้นำเกม

ผู้นำเกม หรือพูดได้อีกว่า ผู้สอนเกมนั้น จะมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การเล่นเกมนั้นเกิดความสนุกสนานเป็นที่พอใจแก่ผู้เข้าร่วม เพื่อให้การเล่นเกมนั้นบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ผู้นำเกมควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในเกม และสามารถดัดแปลงเกมเหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้เล่นได้
2. มีความรู้ด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับพัฒนาการมนุษย์
3. เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถเข้าได้กับบุคคลทุกระดับ
4. เป็นผู้นำที่ดี สามารถเป็นตัวอย่างให้กับผู้ร่วมเล่นได้
5. มีนิสัยสนุกสนาน ร่าเริง
6. มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียงในการตัดสินเกม
7. สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

หลักการนำเกม

การนำเกม ถือเป็นทักษะขั้นพื้นฐานที่สำคัญของผู้นำอย่างหนึ่งที่จะต้องมิติดตัวอยู่ตลอดเวลา หลักการนำเกมโดยทั่วไป มีดังนี้

1. กำหนดวางโปรแกรมการสอนเกมนั้นล่วงหน้าก่อนที่จะทำการสอนจริง ๆ
2. จัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ ให้พร้อมก่อนถึงเวลา
3. เริ่มสอน ควรจะบอกผู้เล่นทุกคนได้เคารพในสัญญาณที่ผู้นำกำหนดขึ้น
4. เลือกเกม ให้เหมาะกับอายุของผู้เล่น และผู้เล่นสามารถเข้าใจได้เป็นอย่างดี
5. การเล่นควรดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย
6. การอธิบาย ควรจัดผู้เล่นเป็นรูปครึ่งวงกลม และผู้นำอยู่ตรงกลางเพื่อให้ผู้เล่นสามารถมองเห็นผู้นำ
7. อธิบายเกมการเล่นให้ผู้เล่นเข้าใจ โดยใช้ภาษาที่ง่าย ๆ
8. อธิบายกฎ กติกา การเล่นโดยละเอียดเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม
9. การเล่นควรเล่นทันทีเมื่อเกมนั้นผู้เล่นเคยเล่นมาก่อนแล้ว
10. หยุดการเล่น เมื่อผู้นำมองเห็นว่าผู้เล่นไม่สนใจการเล่นเท่าที่ควร
11. มีความยุติธรรมในการเลือกผู้ที่จะเป็นผู้นำกลุ่ม ผู้เล่น และผู้ถูกกระทำ
12. เกม ควรจะมีทั้งหนักและเบาสลับกันไป
13. ส่งเสริมให้ผู้เล่นทุกคนได้รับความสนุกสนาน โดยไม่คำนึงถึงการเป็นผู้ชนะหรือแพ้จากการเล่น
14. ผู้เล่นทุกคนควรจะร่วมเล่นเกมจนจบหลีกเลี่ยงการนำผู้เล่นออกในระหว่างการเล่น

หลักการเลือกเกม

การเลือกเกม ควรจะพิจารณาสิ่งต่อไปนี้ก่อนที่จะเล่น คือ

1. ความมุ่งหมายในการเล่น

- 1.1 เพื่อสร้างความสนุกสนาน
- 1.2 เพื่อสร้างความเป็นผู้นำ – ผู้ตาม
- 1.3 เพื่อฝึกทักษะกีฬา

2. อายุ ร่างกาย ความสนใจ และความสามารถ

การเลือกเกม ควรจะให้เหมาะสมกับสภาพอายุและร่างกายของเด็ก โดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถของผู้เล่นด้วย เพื่อให้เกมบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

3. สถานที่

ความเหมาะสมของสถานที่ที่จะใช้เล่นเกม เป็นสิ่งหนึ่งที่จะต้องพิจารณาก่อนเลือกเกม โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เล่นเป็นประการสำคัญ

4. จำนวนคน

การเลือกเกมที่ดี ต้องเลือกเกมที่สามารถให้ทุกคนเข้าร่วมมากที่สุด

5. อุปกรณ์

ไม่ควรเลือกเกมที่ต้องใช้อุปกรณ์มาก มีราคาแพง เป็นอันตรายต่อผู้เล่นและหายาก

6. กติกาการเล่น

เกมใดที่มีกติกาการเล่นมาก หรือต้องใช้เทคนิคสูง ไม่ควรเลือกมาเพราะจะทำให้ผู้เล่นเกิดความเบื่อหน่าย

ลำดับขั้นในการสอนเกม

1. บอกชื่อเกม ให้ผู้เล่นทุกคนรู้
2. จัดผู้เล่นให้อยู่ในรูปแบบที่ต้องการ
3. อธิบายวิธีการเล่นเกม รวมทั้ง กฎ กติกา การตัดสิน
4. สาธิตให้ดู เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น
5. ตอบคำถามในกรณีที่ผู้เล่นไม่เข้าใจ
6. เริ่มเล่นเกม

บรรณานุกรม

กานต์รวี นาทอง และอังคณา ศรีตะลา. 2549. เอกสารประกอบการสอนสุขภาพพลานามัยกับ

พัฒนาคุณภาพชีวิต. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

จรววยพร ธรณินทร์. 2533.

นันทนาการและกีฬาพัฒนาคุณภาพชีวิต. เอกสารคำสอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

จรินทร์ ธานีรัตน์. 2528. นันทนาการชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ประพัฒน์ ลักษณ์พิสุทธิ. 2539. เกมสัปดาห์ศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พีระพงษ์ บุญศิริ และมาลี สุรพงศ์. 2536. เกม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วีระ มั่นวานิช. 2539. เทคนิคและทักษะการสอนเกม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สมบัติ กาญจนกิจ. 2540. นันทนาการชุมชนและโรงเรียน. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 2.

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมพลศึกษา. 2544. นันทนาการเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและ
พัสดุภัณฑ์.